

11. Kashuba V. Modern approaches to improving body constitution of female students within physical education classes. / V. Kashuba M. Kolos, O. Rudnytskyi, V. Yaremenko, V. Shandrygos, M. Dudko, O. Andrieieva // Journal of Physical Education and Sport © (JPES), 17(4), Art 277, pp. 2472 – 2476.
12. McAfee Richard. Expert Table Tennis Serves / Richard McAfee. – Human Kinetics, 2014. – 60 p.
13. McAfee, Richard. Table Tennis Steps to Success / Richard McAfee. Human Kinetics, 2009. – 224 p.
14. Müller J. Table Tennis Tactics: Your Path to Success / J. Müller, M. Geske K. – Meyer & Meyer, 2009. – 120 p.
15. Qu-Zhonhui, Wu-Huanqun, Zhuang-liafu. The Developing Process and Patterns of Table Tennis Technique and Plays in the World // Sport Science. – № 12(3). – 2002. – P. 24 – 26.

Іванова Л.І., Омельчук О.В.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто освітні законодавчі документи та визначено їх суперечливість та наявність положень, які не мають можливості практичного втілення, що значно знижує ефективність фізичного виховання школярів різного стану здоров'я, а також запропоновано шляхи їх удосконалення.

Ключові слова: школярі, фізичне виховання, фізична культура, лікувальна фізична культура, законодавчі документи.

Иванова Л.И., Омельчук А.В. Отдельные вопросы оптимизации нормативно-правовой базы для повышения эффективности физического воспитания школьников. В статье рассмотрены образовательные законодательные документы и определены их противоречивость и наличие положений, которые не имеют возможности практического воплощения, что значительно снижает эффективность физического воспитания школьников разного состояния здоровья, а также предложены пути их совершенствования.

Ключевые слова: школьники, физическое воспитание, физическая культура, лечебная физическая культура, законодательные документы.

Ivanova L.I., Omelchuk O.V. Some issues of optimization of the regulatory framework for improving the effectiveness of physical education of schoolchildren. The purpose of the article is to determine the ways to optimize the regulatory framework for increasing the effectiveness of physical education of schoolchildren.

The article deals with educational legislative documents and determines their inconsistency and the existence of provisions that do not have the possibility of practical implementation, which significantly reduces the effectiveness of physical education of schoolchildren of different health status, and suggests ways to improve them. With the purpose of optimization of the normative and legal base for increasing the efficiency of physical education of schoolchildren, it is suggested: to eliminate contradictions and discrepancies between different points; Regulations on medical and pedagogical control over the physical education of students in the general educational institutions; to conduct lessons of physical culture, starting from the 1st class, to distribute the class into groups, according to established medical groups, but not less than 8 people, and not more than 12 in the group; to ensure health saving educational environment for students who, for health reasons, belong to a special medical group, by updating the legislation on additional lessons on curative physical education (2 lessons per week at the expense of the curricular part of the curriculum) with the aim of strengthening or correcting the health of students with the aim of preventing accidents and increasing the effectiveness of physical education with schoolchildren of different health status, to emphasize (as required by legislative documents) the need to conduct physical education classes only by a specialist in physical culture and sports, in particular classes with students who for health reasons belong to a special medical group, should be conducted only by a specialist in psychological and pedagogical specialized education, which provides for work This category of students (expert in physical rehabilitation / physical education teacher, or a teacher of physical culture in special medical groups that to be introduced).

Key words: schoolchildren, physical education, physical culture, medical physical culture, legislative documents.

Загальновідомо, що здоров'я визнається найголовнішою людською цінністю, а у шкільному віці фізичне виховання є основою забезпечення його зміцнення та всебічного розвитку дитини. Це зазначається у багатьох державних документах, але їх суперечливість та наявність положень, які не мають можливості практичного втілення, значно знижують ефективність фізичного виховання школярів.

Метою статті є визначення шляхів оптимізації нормативно-правої бази для підвищення ефективності фізичного виховання школярів.

Ще у 1979 році, на 32 сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я, була затверджена глобальна стратегія досягнення здоров'я відповідно до якої основною метою всіх країн та Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) є досягнення стабільного здоров'я населення планети до 2000 року.

Виконанню завдання збереження здоров'я підростаючого покоління, яке є одним з пріоритетних завдань будь-якої держави, в значній мірі сприяє не тільки медицина але й рухова активність, яка відповідає певному рівню здоров'я (тренувальні заняття, оздоровча або лікувальна фізична культура). Це знайшло своє відображення у відповідних міжнародних та державних документах, зокрема: програмі ЄРБ ВООЗ «Здоров'я для всіх у XXI столітті», міжгалузевій комплексній програмі «Здоров'я нації на 2002–2011 рр.», державних програмах «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 р. та «Здорова дитина» на 2008–

2012 рр., Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р. з усіма подальшими змінами) та Указі Президента України від №42/2016 Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя — здорова нація» та ін. Але сучасний стан здоров'я молодого покоління, зокрема школярів, продовжує викликати занепокоєння.

Сучасний стан здоров'я учнів молодшого та середнього віку за більшістю критеріїв є незадовільним, зокрема: до I групи здоров'я належать лише 18,5 % дітей, до II – 46,3 %, до III – 35,3 % учнів (Тяжка О.В., Казакова Л.М., Строй О.А., Васюкова М.М., Антошкіна А.М., Вакуловська Т.О., Трофіменко Т.О., 2011).

Загальновідомо, що Закон – нормативно-правовий акт, який має вищу юридичну силу, приймається представницьким (законодавчим) органом державної влади в особливому порядку, регулює суспільні відносини у певній галузі та забезпечується можливістю застосування заходів державного примусу.

Основний закон України — Конституція, наголошує: «Людина, її життя і здоров'я, честь, гідність, недоторканність та безпека визнається в Україні найвищою соціальною цінністю» (ст. 3), «кожен має право захищати своє життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» (ст. 27) [2].

У Законі України «Про освіту» вказується, що саме «освіта є основою інтелектуального, духовного, **фізичного** і культурного розвитку особистості...», а стаття 2 наголошує, що «Законодавство України про освіту ґрунтується на Конституції України та складається із цього Закону, спеціальних законів, інших актів законодавства у сфері освіти і науки та міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку», при цьому «Листи, інструкції, методичні рекомендації, інші документи органів виконавчої влади, **крім наказів, зареєстрованих Міністерством юстиції України**, та документів, що регулюють внутрішню діяльність органу, не є нормативно-правовими актами і **не можуть встановлювати правові норми**»; «Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки **забезпечує розвиток фізичного виховання та спорту в закладах освіти**» (Стаття 64). При цьому п. 1 статті 12 Закону України «Про освіту», в якій передбачається «формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності» **не йдеться про необхідність формування компетентностей щодо здоров'язбереження** [1].

Пункт 2.6.3. Державних вимог до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді, затверджений наказом Міністерства освіти України № 188 від 25.05.1998 та **зареєстрований Міністерством юстиції України 7.08.1998 р.** за № 500 / 2940, передбачав «створення в закладах освіти постійно діючих груп лікувальної фізичної культури і фізичної реабілітації та регулярне проведення з ними занять».

Серед **обов'язкових** фізкультурно-оздоровчих заходів, які повинні проводитися у загальноосвітньому навчальному закладі, що передбачаються Системою організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів (затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України № 486 від 21.07.2003 р., який **зареєстрований у Міністерстві юстиції України 7 жовтня 2003 р.** за № 903/8224) вказуються заходи («фізкультурні хвилинки, фізкультурні паузи під час навчального процесу; «години фізичної культури» в групах подовженого дня; заняття з плавання – у навчальних закладах, що мають відповідні умови; «дні здоров'я і фізичної культури»), що сприяють збільшенню рухової активності школярів, а також «заняття з дітьми, віднесеними за станом здоров'я до спеціальної медичної групи».

Аналіз нормативних документів проведений нами засвідчує, що від початкового розподілу учнів на три медичні групи, які займалися за навчальною програмою з фізичної культури (1946 р.) з дотриманням певних методичних особливостей щодо кожної з них, стан дітей, які належать до спеціальної медичної групи, змінився: від «ослабленої групи» (1946 р.), «незначних відхилень» із заняттями за загальною навчальною програмою та введенням для них додаткових 2 годин (1970 р.) до «значних відхилень постійного або тимчасового характеру в стані здоров'я, що не перешкоджають навчанню в школі, але протипоказані для занять фізичною культурою за навчальною програмою» (2009 р.), з віднесенням до цієї групи учнів «які мають дефекти опорно-рухового апарату і не можуть займатися за загальною програмою». У документі (Спільний наказ МОЗ України та МОН України від 20.07.2009 р. №518/674) зазначено, що для учнів спеціальної медичної групи «фізична підготовка проводиться за **спеціальними програмами** з урахуванням характеру та ступеня відхилень» при цьому «заняття проводяться вчителем фізичної культури з наданням **індивідуальних завдань** безпосередньо на уроках». Отже вчитель фізичної культури повинен одночасно проводити заняття з учнями, які мають різний рівень фізичного розвитку та різний рівень функціонально-резервних можливостей за **двома** різними навчальними програмами (з диференціацією **трьох рівнів** навантажень) та ще надавати індивідуальні завдання з урахуванням характеру та ступеня відхилень і відповідати при цьому за **безпеку та життя** учнів (і це не враховуючи, що іноді в одному спортивному залі займаються кілька класів одночасно).

Трохи покращити це становище могло б звернення уваги на нову редакцію додатку 2 до Наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 N 128 (з усіма змінами) «Порядок поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах»[5], адже відповідно до нього відбувається поділ на групи (подано у вигляді оригіналу):

6. При проведенні уроків з основ здоров'я та фізичної культури у 10 - 12-му класах (окремо для хлопців і дівчат)	більше 27, але не менше 8 учнів у групі	
--	---	--

Але звертається увага тільки на другий рядок та вважається, що поділ відбувається тільки у 10-12 класах, хоча, наприклад при вивченні мов чи інформатики (де також не вказується клас) дотримуються нормативів кожного рядка окремо:

2. При вивченні української мови, яка вивчається як предмет: у загальноосвітніх навчальних закладах (крім закладів з навчанням болгарською, кримськотатарською, польською, словацькою, молдовською, румунською та угорською мовами)	більше 27
---	-----------

у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням болгарською, кримськотатарською, польською, словацькою, молдовською, румунською та угорською мовами у:	
міській місцевості -	23 і більше
сільській місцевості -	16 і більше
При вивченні інших мов (включаючи іноземну мову), які не є мовами навчання в закладі, а вивчаються як предмет	більше 27
4. При вивченні різних іноземних мов	дві групи з кількістю не менше 8 учнів у кожній
7. При проведенні практичних занять з інформатики з використанням комп'ютерів	клас ділиться на 2 групи, але не менше 8 учнів у групі

У щорічних методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України до викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах як у 2016/2017 р. так і у 2017/2018 навчальних роках також не звернено уваги на поділ класу при вивченні фізичної культури та особливостей роботи в умовах поширення інклюзивної освіти. Окрім того, рекомендації до 2017/2018 навчального року, взагалі не враховують неординарності фізичної культури та її несхожості з іншими шкільними предметами (адже це єдиний предмет, що **практично впливає** на здоров'я та фізичний розвиток школяра, єдиний предмет де «Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються», не проводяться учнівські олімпіади – хоча і не зрозуміло чому, знов не видається підручник). Зокрема вказується: «У навчальній програмі виокремлено наскрізні змістові лінії. Усього виділено 4 наскрізні змістові лінії (**однакові для всіх навчальних предметів**): • Екологічна безпека та сталий розвиток • Громадянська відповідальність • Здоров'я і безпека • Підприємливість та фінансова грамотність»[7]. Навіть у предметі «Трудове навчання (технології). Креслення» цього нема!

Відповідно п.8 Плану заходів на 2017 рік щодо реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація» (затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. N 653-р)[8] **до 1 липня 2017 р.** Міністерство охорони здоров'я спільно з Міністерством освіти і науки України та Міністерством молоді та спорту «з метою визначення ефективного механізму розподілу осіб на медичні групи, запобіганню виникнення смертельних випадків на уроках фізичної культури, забезпечення чіткої регламентації порядку та організації контролю за процесом занять фізичною культурою і спортом» повинні були **внести зміни** до наказу МОЗ та МОН від 20 липня 2009 р. N 518/674 «Про забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням учнів у загальноосвітніх навчальних закладах», але, на жаль, цього **й досі не відбулося**.

У листі МОН № 1/9-385 від 12.07.17 року вказується: «З метою створення організаційно-правових засад розбудови нової української школи, реформування системи інституційного навчально-виховного середовища та забезпечення права дитини на виховання в сім'ї, Урядом України прийнято рішення про припинення з 1 вересня 2017 року набору учнів до підготовчого та першого класів спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей із затримкою психічного розвитку, забезпечивши їх навчання в інклюзивних та спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів за місцем проживання дітей (постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 р. № 753 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585» [6].

У п.8 Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 (в редакції Постанови КМ № 588 від 09.08.2017) зазначено: «Для забезпечення ефективності навчально-виховного процесу у класі з інклюзивним навчанням кількість учнів з особливими освітніми потребами становить:

✓ одна - три дитини із числа дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, зниженим зором чи слухом, легкими інтелектуальними порушеннями тощо;

✓ не більш як двоє дітей із числа дітей сліпих, глухих, з тяжкими порушеннями мовлення, у тому числі з дислексією, розладами спектра аутизму, іншими складними порушеннями розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальними порушеннями чи затримкою психічного розвитку) або тих, що пересуваються на візках» [4].

За статистичними даними, поданими на офіційному сайті МОН України, вказується, що «У 2017 році Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами передбачені видатки в обсязі 209458,3 тис. гривень»; «завдяки створеним умовам щороку зростає кількість дітей з особливими потребами, які навчаються в інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів. Так, у 2016/2017 навчальному році в інклюзивних класах навчаються 4180 учнів, що на 53,6 відсотка (або на 1460 учнів) більше порівняно з 2015/2016 навчальним роком (2720 учнів)»; «З метою забезпечення кваліфікованої допомоги в засвоєнні навчального матеріалу учнями з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів у 2016/2017 навчальному році до штатних розписів уведено 1825 посад асистентів учителя (у 2015/2016 навчальному році – 994 посади)» [3].

П. 23. Плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», що затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903-р, передбачається «розроблення стандартів щодо створення освітнього середовища для дітей з особливими потребами, подолання архітектурних бар'єрів».

Можна тільки радіти тій турботі яку виявляє наша Держава щодо дітей з особливими потребами, але вкрай сумно, що й досі не приділяється увага школярам, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи, й досі не створені групи лікувальної фізичної культури (що були передбачені законодавчими документами), додаткові заняття у яких допомогли б покращити здоров'я 80% цих учнів (і навіть 100% тих, у кого порушення постави), й досі не вирішене питання професійної підготовки вчителів до роботи з цими учнями. Як відомо, спеціальність 227 «Фізична реабілітація» належить до медичної галузі та передбачає підготовку фізіотерапевта, відповідно державний стандарт (що був винесений на обговорення) не передбачає педагогічної підготовки, тобто – такий фахівець не може працювати у школі вчителем. Таким чином – учні, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи (та яких з кожним роком стає все більше), залишаються без можливості займатися лікувальною фізичною культурою й відповідно відновлювати своє здоров'я. Ще більш ускладнює ситуацію віднесення «Здоров'я людини» до біологів, оскільки, як кажуть – скільки не промовляй «цукор» у роті солодке не стане (тільки теоретичне вивчення не може впливати на здоров'я – ним треба займатися), а кількість учнів, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи, невпинно зростає при тому, що працювати з ними нікому, оскільки навряд чи вчитель біології наважиться займатися фізичною культурою (тим паче – з учнями з відхиленнями у стані здоров'я).

Таким, чином, з метою оптимізації нормативно-правової бази для підвищення ефективності фізичного виховання школярів необхідно:

1. Усунути протиріччя та різночитання між п.3.2 Положення про медико-педагогічний контроль за фізичним вихованням учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та п.2, п.8, п.9, п.11, п.14 Інструкції про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури з метою більш чіткого пояснення ким та де визначається медична група для занять на уроках фізичної культури.

2. Забезпечити чітку регламентацію порядку та організації медико-педагогічного контролю за процесом занять фізичною культурою у навчальних закладах з урахуванням різного стану здоров'я учнів, запобігання нещасних випадків на уроках фізичної культури для чого внести в Інструкцію про розподіл учнів на групи для занять на уроках фізичної культури та у нормативи наповнюваності під час вивчення окремих предметів у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах пункти:

- для проведення уроків фізичної культури, починаючи з 1-го класу, розподіляти клас на групи, відповідно встановленим медичним групам, але не менше 8 учнів, та не більше 12;

- забезпечити здоров'язберігаюче освітнє середовище для учнів, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи, шляхом впровадження додаткових занять з лікувальної фізичної культури (2 уроки на тиждень за рахунок варіативної частини навчального плану) з метою зміцнення або корекції здоров'я учнів;

- уроки фізичної культури та інші заняття з фізичної культури та спорту в навчальних закладах мають проводитись тільки фахівцем з фізичної культури та спорту (вчитель фізичної культури; тренер; керівник гуртка, групи чи спортивної секції) відповідно до п.1.3 Наказу МОН України № 521 від 01.06.2010 р., **зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 09.08.2010 р. за №651/17946**;

- заняття з учнями, які за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи, в навчальних закладах всіх типів незалежно від форми власності та підпорядкування, проводяться тільки фахівцем з психолого-педагогічною та спеціалізованою освітою, що передбачає роботу з цією категорією учнів (фахівець з фізичної реабілітації/вчитель фізичної культури, або вчитель фізичної культури у спеціальних медичних групах, яку необхідно започаткувати).

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Конституція України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>
4. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 588 від 09.08.2017). – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-p/paran8#n8>
5. Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах /Додаток 2 до наказу Міністерства освіти і науки України від 20 лютого 2002 року N 128, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6 березня 2002 р. за N 229/6517 (із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 9 жовтня 2002 року N 572, наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17 серпня 2012 року N 921, наказом Міністерства освіти і науки України від 8 квітня 2016 року N 401) Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG6517.html
6. Про навчальні плани та організацію навчально-реабілітаційного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році / Лист МОН № 1/9-385 від 12.07.17 року. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/56538/
7. Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах 2017/2018 навчальному році /Лист Міністерства освіти і науки України від 09.08.2017 р. № 1/9-436. – Режим доступу : http://osvita.ua/doc/files/news/568/56860/metod_rekom_2017.pdf